

Article Arrival : 11/03/2021

Published : 25.06.2021

Doi Number <http://dx.doi.org/10.26449/sssj.3331>Reference Kutluay Tutar, F., Ekici, M. & Tutar, N.F. (2021). "Geleneksel Kahverengi Ekonomiden Yeşil Ekonomiye Geçişte Yeşil İstihdam" International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:7, Issue:84; pp:2890-2904

GELENEKSEL KAHVERENGİ EKONOMİDEN YEŞİL EKONOMİYE GEÇİŞTE YEŞİL İSTİHDAM

Green Employment in The Transition From Traditional Brown Economy To A Green Economy

Doç. Dr. Filiz KUTLUAY TUTAR

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2574-9494>**Merve EKİCİ**

Doktora Öğrencisi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, SBE İktisat ABD,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0974-3498>**Nur Funda TUTAR**

İktisatçı, Anadolu Üniversitesi, İktisat,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2207-9384>

ÖZET

Günümüzde sanayileşme süreciyle birlikte giderek artan hammadde ihtiyacı özellikle de fosil yakıtların aşırı kullanımı, çevre ve doğal kaynaklar üzerine baskı oluşturacak düzeylere ulaşmıştır. Fosil yakıtlara dayalı üretimi benimseyen kahverengi ekonomi anlayışından, çevre dostu yeşil ekonomiye geçiş süreci yaşanmaktadır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) yeşil ekonomiyi şöyle tanımlamıştır; toplum ve çevre arasındaki hayati bağlantılar hesaba katılırken üretim ve tüketim süreçlerinde kirliliğin azaltılmasına, kaynakların, malzemelerin ve enerjinin etkin bir şekilde kullanılmasına katkıda bulunan, ekonomileri yeniden canlandıracak, çeşitlendirecek, iyi istihdam olanakları yaratacak, sürdürülebilir ticareti teşvik ederken yoksulluğu azaltacak, gelir dağılımındaki eşitliği artıracak bir oluşumdur. Bu bağlamda çalışmanın amacı, geleneksel ekonomiden yeşil ekonomiye geçiş sürecindeki istihdamdaki dönüşümü irdelemektir. Türkiye’de çevreye duyarlı politikaların ve özellikle temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi ile yeşil işlerin potansiyeli, özellikle mühendislik ve temel bilimler alanı ile sınırlı olmayıp, yeşil istihdamın ağırlıklı etkisini tarım, imalat, inşaat ve yönetim gibi birçok farklı sektörlerde artırdığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Ekonomi, İstihdam, Yeşil İşler, Türkiye

ABSTRACT

Nowadays, with the process of industrialization, the increasing need for raw materials, especially the excessive use of fossil fuels, has reached levels that can put pressure on the environment and natural resources. There is the process of transitional process of transition from the brown economy understanding, which adopts the production based on fossil fuels, to an environmentally friendly green economy. The United Nations Development Program (UNDP) has defined the green economy as follows; "is one in which the vital linkages among the economy, society, and environment are taken into account and in which the transformation of production processes, and consumption patterns while contributing to a reduced waste, pollution, and the efficient use of resources, materials, and energy, will revitalize and diversify economies, create decent employment opportunities, promote sustainable trade, reduce poverty, and improve equity and income distribution." In this context, the aim of this study is to examine the transformation in employment in the transition from the traditional economy to the green economy. It has been concluded that the potential of green jobs is not limited to the fields of engineering and basic sciences, but increases the predominant effect of green employment in many different sectors such as agriculture, manufacturing, construction, and management by promoting environmentally friendly policies and especially the use of clean and renewable energy resources in Turkey.

Keywords: Green Economy, Employment, Green Jobs, Turkey

1. GİRİŞ

Küreselleşme ile birlikte hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler, gerçekleştirdikleri yoğun ekonomik faaliyetler ile sosyal yaşam ve çevre üzerindeki baskıların olumsuz etkileriyle karşı karşıya kalmışlardır. Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) 2011 yılında yayınladığı "Yeşil Ekonomi" Raporu'nda ise yeşil ekonomi, sosyal eşitliği ve toplumsal refahı artıran ve aynı zamanda çevresel riskleri ve ekolojik kısıtlılıkları önemli ölçüde azaltan bir yaklaşım olarak ele alınmış ve ekonomileri yenileştirme sürecinin sürdürülebilir büyümenin yeni aracı olduğu ifade edilmiştir. Bu durum ekosistemdeki bozulmanın etkilerinin hissedilir boyutlara ulaşip küresel bir tehdit olarak kabul görmesi ile birlikte, doğal kaynakların tahrip edilmesi, ekolojik dengenin ve insan yaşam kalitesinin bozulması pahasına yürütülen üretim modellerinin çevreye ve insana duyarlı bir yaklaşıma doğru ilerlemesine yol açmıştır. Ayrıca, daha çok büyüme ve üretime odaklı ekonomik sistemler, daha az emek yoğun ve daha fazla kirletici yoğun hale gelmiş ve çevre sorunlarının yanına işsizlik ve yoksulluk gibi küresel başka sorunları da eklemiştir. Yaşanan bu sorunlar, ekonomik, sosyal ve çevresel konuların bütünsel olarak ele alınması gereksinimini doğurmuş ve yeni büyüme araçlarının geliştirilmesi ihtiyacını tetiklemiştir.

Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek araçlardan biri olarak 'yeşil ekonomi' kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Çalışmanın amacı, kahverengi ekonomiden yeşil ekonomiye geçiş sürecine, ekonominin yeşillendirilmesi ile oluşacak avantaj ve dezavantajlara, ayrıca yeşil ekonominin yeşil büyüme ve istihdama yansımaları geniş perspektifle ortaya konulmuştur.

2. YEŞİL EKONOMİYE GEÇİŞ SÜRECİ

Sanayi Devrimi kısaca buhar gücünün kullanılmaya başlanması ve makineleşme dönemi olarak ifade edilebilir. Sanayi Devrimi'yle üretimin ivme kazanması üretim miktarının artmasına, dünya nüfusunun yükselmesine, söz konusu makineleşme ile birlikte çevresel sorunlarının artmasına ve doğal kaynakların tahribine neden olmuştur. Üretimin, doğal kaynakların yenilenme sürecini aşması dönemde çeşitli sorunlara yol açmıştır. Bu sorunların başında küresel ısınma gelmektedir. O dönemde genel kabul görmüş olan klasik iktisadın görüşüne göre kaynaklar sınırsızdır. Bundan dolayı çevresel sorunları göz ardı ederek üretime devam edilmiş daha sonra hâkim olan keynesyen iktisada göre ise ekonomik büyümenin artırılması, enflasyonun kontrol altına alınması ve işsizliğin kontrol edilmesi gibi kısa dönemli konulara yönelerek çevre ve kaynak kısıtına gereken hassasiyet ve önem verilmemiştir (Yalçın, 2016: 751).

Dünya tarihinde meydana gelen ekonomik buhranların yanı sıra; küresel ısınma ile birlikte ortaya çıkan ekolojik buhranlara ve küreselleşmeden dolayı daha önce göz ardı edilen çevre sorunlarına artık gereken önemin verilmesi gerektiği zamanla ortaya çıkmıştır. Geleneksel kahverengi ekonomiden yeşil ekonomiye geçiş sürecinde; çevreye duyarlılığın arttığı, sürdürülebilir kaynak kavramının ortaya çıktığı, kendini yenileyen enerji kullanımının yaygınlaştırıldığı ve söz konusu enerjinin verimliliğinin artırılmaya başlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Demirtaş, 2017: 1).

Geleneksel 'kahverengi ekonomide', düşük verimliliğe sahip ve sürdürülemeyen enerji kaynaklarının kullanımı; çevresel değerlerin ön plana çıktığı ve sürdürülebilir enerjiye dayalı bir 'yeşil ekonomiye' literatüre kazandırmıştır (Kaypak, 2011: 27).

Kahverengi ekonomi, yüzyıllar boyunca hep fosil yakıtlar üzerine kurulu olmuştur. Bu durum yeşil ekonomide insani gelişmişliği, ekolojik sistemi, doğal kaynakları ve atık yönetimini etkin kullanma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın sürdürülebilir şekilde işleyişinin devam etmesi ve yaşanır bir yer olabilmesi için doğaya ve çevreye karşı daha temiz bir anlayışın benimsenmesi gerekmektedir. Ülkeler bu doğrultuda hareket ederlerse yeşil ekonomi daha ileri kuşaklara taşınabilecek, rahat nefes alımının sağlanmasıyla yaşam kalitesi artacaktır (www.ekohaber.com.tr).

1990'lı yıllarda ortaya çıkmış olan 'sürdürülebilir kalkınma' terimi ülkelerin ekonomik gündemi olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının temel ilkesi; bugünün insanların gereksinimlerini karşılarken, gelecek kuşakların ihtiyaçlarına engel olmamaktır. Bu terimle birlikte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler yeşil doğanın korunması gerektiğini, ekonomik gelişmişliğin sağlanmasında çevreye zarar vermeyen politikaların uygulanması gerektiği konusunda uzlaşmışlardır (Özdemir, 2009: 3-4).

Yeşil politika olarak da adlandırılan yeşil ekonomi, insanların doğada yıkıcı etkisini azaltmayı ve birçok uygarlığa ev sahipliği yapan dünyanın kaliteli nefes almasını amaçlayan bir kavramdır. Doğayla uyumu ilke edinen bu kavram, insani ölçüklere uygun şekilde yani israf yerine tasarruf kavramının benimsendiği

doğa dostu bir üretim ve tüketim yapılması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu anlayış ülke sektörleri tarafından uygulanmalı ve özendirilmelidir. Yenilenebilir enerji, düşük karbon emisyonlu ulaşım, enerji verimliliği olan binalar, temiz teknolojiler, gelişmiş atık dönüşüm sistemleri, sürdürülebilir tarım, sürdürülebilir orman ve balıkçılık yeşil ekonominin bazı ilgi alanlarıdır (Özçağ & Hotunluoğlu, 2015: 314).

Doğal zenginlik ve çeşitlilik bir ülkenin sahip olduğu yeşil ekonominin kapasitesini ve gücünü göstermektedir. Bu gücün doğru yerde ve doğru politikalarla kullanımı ülkelere yatırım şeklinde dönüş yapılmasına imkân tanır. Hükümetin uygulayacağı politika yeşil yatırımlara özendirici nitelikte olmalıdır. Bu yatırımlar ise kamunun düzenleyici ve denetleyici kurumları ile garanti altına alınmalıdır.. Bu doğrultuda hükümetlerin uygulayacakları en doğru politika kamu maliyesi ve mali tedbirlerdir. Örneğin; Araştırma ve geliştirme kamu harcamaları yeşil ekonomiye geçiş için gerekli inovasyonun yapılması için etkili bir araç olabilir. Sermayeye erişimi kısıtlı olan birçok gelişmekte olan ülkede kamu yatırımları oldukça önemlidir. Hükümetler de yeşil ürün ve hizmetlerin kullanılması yönünde desteklemeli ve bu alanda talebi canlandırmak için kamuya örnek olmalıdır. Ayrıca, hükümetler negatif dışsallıkları düzenlemelidir. Mal ve hizmetlerin mevcut piyasa maliyetlerinin yanı sıra çevresel maliyetlerini de dikkate almalıdır. Zararlı sektörler vergi yükleri getirilerek caydırıcı etkenlere rol verilmelidir.

Özetle, bir ülkenin yeşil ekonomiye geçiş sürecini başlatabilmesi için öncelikli olarak karar vericilerin ve politika yapıcılarının bakış açılarının ve yaklaşımlarının yeşil ekonomiye doğru bir yönelim şeklinde olması gerekmektedir. Bu kapsamda, küresel ısınma, hava kalitesinin bozulması, biyolojik çeşitliliğin azalması, su kaynaklarının kirlenmesi vb. tüm sosyal, çevresel ve ekonomik alanlardaki gelişmelere karşı farkındalık düzeyinin oluşması büyük önem arz etmektedir. Bu farkındalığın oluşması, yeşil ekonomiye geçiş sürecinin birinci aşaması olarak değerlendirilebilir. İkinci aşama olarak plânlı bir şekilde yeşil ekonomiye geçiş sürecini yürütme konusunda uluslararası bilgi birikiminden ve deneyimlerden yararlanmayı kolaylaştırması bakımından uluslararası işbirliklerine dâhil olunması önerilebilir. Üçüncü aşamada ise ulusal düzeyde tüm taraflarla (ekonomi, sanayi, ticaret, çalışma, maliye, sosyal güvenlik gibi ilgili bakanlıkların üst düzey temsilcileri, sivil toplum örgütleri, finans ve iş dünyası, sektör birlikleri, sanayi ve ticaret odaları, üniversiteler, medya, araştırma kurumları vb.) uzun vadeli işbirliklerinin oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca, yeşil ekonomi adına çeşitli projeler (yeşil büyüme, yeşil kalkınma, düşük karbonlu ekonomik kalkınma vb. adlar altında yürütülen projeler) tasarlama, uygulama ve yönetme süreçlerinde yer alan tüm tarafların da bu aşamada temsil edilmesi önem arz etmektedir (www.anahtar.sanayi.gov).

Bu aşamadan sonra yeşil ekonomiye geçiş süreci, hedeflerin net olarak belirlenmesi, hedefleri gerçekleştirmek için yatırımların (hem özel sektör hem de kamu tarafından) planlanması ve yatırımların uygulanması sürecini kolaylaştırmak için politikaların belirlenmesi, uygulanması ve sonuçların izlenmesi ile devam etmelidir. Yeşil ekonomi, ekonomik toplumsal ve ekolojik krizlere eş güdümlü olarak çözüm bulmayı hedefleyen kamu kesimi ve özel kesimin kaynaklarının etkin, çevreye zarar vermeyecek şekilde kullanılmasını amaçlayan, durgunluğa sürüklenmiş ekonomileri tekrar canlandırmayı ve bu söz konusu alanlarda yeni istihdam alanı yaratarak aynı zamanda işsizliğe etki eden ve yeni iş kolları açan bir iktisat politikasıdır (Yalçın, 2016: 756).

3. POLİTİKALARI, AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI İLE YEŞİL DÖNÜŞÜM

Politika kelime anlamı itibarıyla, hedefe ulaşmak konusunda izlenen yol anlamına gelmektedir. Bu hedefler devletlerin ulaşmak istediği bütün genel kuralları oluşturmaktadır. Günümüzde çevrenin korunması ve kaynakların verimli kullanımına öncelik veren çevreye duyarlı politikaların ekonomide özellikle istihdam alanını olumsuz etkileyeceği düşüncesi terk edilerek, bu politikaların kalkınmayı destekleyen ve yeni istihdam fırsatları oluşturan bir alan olacağı düşüncesi hakim olmaya başlamıştır.

Çevreye duyarlı politikaların ve teknolojilerin geliştirilmesi, temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması, istihdamın artırılması ve işgücünün niteliğinin iyileştirilmesi ancak yeşil istihdam politikaları ile gerçekleşebilecektir. Yeşil ekonominin güçlü yanlarını kısaca özetlersek; çevre ve hava kirliliğinden yaşanamaz hale gelen şehirler daha yaşanılır bir hale gelir. İnsanların refah seviyesi artar, çevre ile uyumlu ürünler üretilebilir teknolojiler geliştirilebilir ve söz konusu alanda yeni istihdam kolları yaratılabilir. Genel olarak verimlilik artar doğal kaynaklara olan talep azalır. Tüm bu pozitif yanlarının yanı sıra zayıf yanları da mevcuttur bunlar; üreticiler için söz konusu kirliliği önlemek için alınan önlemler üretim maliyetini artırıcı etkide olabilir. Bu maliyetler tüketicilere fiyat farkı olarak yansıtılabilir. Üreticilerin maliyetleri azaltmak için işçi çıkarmasına ve dolaylı olarak satın alma gücü azalan işçilerin taleplerindeki azalmalara neden olabilmektedir (Özen vd, 2015: 86).

Yeşil ve sürdürülebilir ekonomilere geçiş sürecinde ve sonrasında toplumun yaşayabileceği avantaj ve dezavantajlar şunlardır;

‘Avantajlar;

- ✓ Çevreyle uyumlu ekonomik mallar ortaya çıkar.
- ✓ Tüm faaliyet alanlarında yeni teknolojilerin gelişmesi ile küresel ve yerel ihtiyaçların daha uygun bir şekilde karşılanması mümkün olabilir.
- ✓ Yeni ürünlerin sahip olduğu yeni işlevler, bu malların kullanım değerlerini maksimum düzeye çıkarır.
- ✓ Sürdürülebilir yönetim ölçütlerine adaptasyon sağlanması ile ilgili olarak işletme rekabetleri gelişir.
- ✓ Küçük ve orta ölçekli hizmet ve teknik yardım firmaları ortaya çıkar ve yeni iş imkânları yaratır.
- ✓ Orijinal çevresel dengelerin restorasyonu sağlanır.
- ✓ Genel kaynak verimliliği artar, enerji ve diğer doğal kaynaklara olan talep azalır.
- ✓ Sürdürülebilir şehirlerde yaşam kalitesi büyük oranda artar.
- ✓ Endüstrileşmiş ve endüstrileşmemiş ülkeler arasında gelişme aşaması uygun bir şekilde başlamışsa, geliri yeniden dağıtır.
- ✓ Kişisel ihtiyaçlar ve çalışma zamanındaki hareketlilik azalır, kaynak verimliliği artar, yeni malzemelere bağlı olarak kirlilik ve enerji yoğunluğu azalır.

Dezavantajlar;

- ✓ Enerji ve maden kaynaklarının fiyatları yükselir.
- ✓ Tarımsal gıda ve tarımsal endüstri kaynaklarında yüksek fiyatlar teşkil eder.
- ✓ Tüm alanlarda yeni teknolojilerin geliştirilmesi için yüksek yatırım maliyetlerine ihtiyaç vardır.
- ✓ Dayanıklı ürünlerin üretim maliyetleri ve pazar fiyatları artar.
- ✓ Şirket ilişkilerinde, ölçülerinde ve ürettikleri ürünlerin değerinde azalış ortaya çıkar.
- ✓ Genelde büyük ölçekli işletmelerde işsizlik artar.
- ✓ Muhtemelen küresel düzeyde kişi başına düşen gelirlerde azalışlar ortaya çıkar.
- ✓ Ailelerin satın alma gücünde azalışlar meydana gelir.
- ✓ Şehirleri ve metropollerini sürdürülebilir iş ve yaşam alanlarına dönüştürebilmek için gereken maliyetler büyüktür.
- ✓ Ekolojik ses getiren ve ekonomik avantajları olan yeni taşıma ve ulaşım sistemlerinin üretilmesi için gereken yatırım maliyetleri yüksektir.” (Kuşat, 2013: 4902).

Sonuç olarak artan insan ihtiyaçları, endüstriyel ürünler, enerji, gıda, ulaşım ve etkin atık yönetimi sürdürülebilir kalkınma için büyüyen bir sorundur. Dünyanın doğal, fiziksel ve kimyasal sistemi korunmazsa, uzun vadede insan ihtiyaçlarının karşılanması imkânsız hale gelecektir. Kahverengi olan sektörlerin yeşil renge dönüştürülmesi, kahverengi iş kollarının yarattığı kayıpların telafi edilme çabaları ve insanoğlunun içinde kaldığı ikilem ile baş edilmeye çalışılması gibi olayların yaşanması yeşil ekonominin gerekliliğini göstermektedir.

4. YEŞİL EKONOMİNİN YEŞİL BÜYÜMEYE VE İSTİHDAMA YANSIMALARI

Günümüzde yeşil ekonomi, ülkelerin ilgi odağı haline gelmiştir. Çevre konuları statik bir konu değildir. Doğanın dönüşüme girmesi insan refahını olumsuz etkileyecek güce sahiptir. Toplumların doğadan elde ettiği ve fayda düzeyi yüksek kaynakların akıllıca yönetilmesi gerekliliği iktisadın ‘Nedret Kanunu’nun hatırlanmasını sağlamaktadır. Bu kanun, kıt kaynakların kaliteli ve verimli şekilde yönetilmesi konusunda uyarılmaktadır. Doğanın olanaklarını kullanmak, onun varlığını avantajlı ve verimli şekilde kullanmak her ülkenin yapabileceği bir iş değildir. İnsanların doğa için artık bir tehdit unsuru haline gelmesi bunun en güzel örneğini oluşturur.

Yeşil ekonomiye sahip olmak ve bu politikaları uygulamak kimi ülkeye göre ütopyik, kimi ülkeye göre realizmi yansıtan bir olaydır. Doğal kaynaklardan beslenen bir temele sahip olan yeşil ekonomi, ekosistemin devamını sağlayan ve kilit nokta olarak tabir edilen sektörlere sahiptir. Bunlar tarım, balıkçılık ve su gibi doğayla yakın temas kuran alanlardır (Erden Özsoy, 2016: 51).

Ekolojik ve toplumsal hedefleri birleştiren ‘Yeşil Yeni Düzen’ olarak tabir edilen bu terim herkes için iyi çalışma koşulları sağlayan, işsizlikle mücadele eden ve yeterli istihdam yaratan bir kavramı ifade etmektedir. Daha iyi ve güvenli bir iş-yaşam dengesinin oluşması için sağlık ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini ilke edinmiştir. Sanayi toplumumuzu dönüştürmeyi vaat eden bu yeni düzen projesinin nesilden nesile ulaşmasını hedeflemişlerdir. Yeşil ekonominin büyüme ve serbest ticaret gibi geleneksel gelişme modellerine anti- kapitalist bir karşı çıkışı ifade ettiği köklü düşüncelerinden bir tersine dönüş ile yeşil yeni düzen içerisinde neo-liberal sistem ile bütünleşmiş bir yapıda olduğu görülmektedir. Dolayısıyla yerleşme yerine küreselleşme ve yeşil bir büyümenin sistem içerisinde gerçekleştirilmesi vurgulanmaktadır. Söz konusu sistemin artan rekabet nedeniyle fiyatları düşürmesi ise tüketimi hızlandırmaktadır. Tüketimindeki hızlanma artan gelir ve emek maliyetine bağlı olarak düşen fiyatların bir sonucu olarak malların kullanım süresini kısaltmakta ve bozulan ürünün tamir edilmesi yerine yenisinin tüketilmesine yönelik bir tüketim alışkanlığı ortaya koymaktadır (Aşıcı & Şahin, 2012: 120-121).

4.1. Yeşil Sektörler ve Yeşil İşler (Yeşil Meslekler)

Daha önce sanayideki fabrikalarda emek yoğun çalışan mavi yakalılar ve ofislerde çalışan beyaz yakalı işçiler varken artık günümüzde yeşil yakalı işçilerden de bahsetmek mümkündür. Uzun süre çevreyi korumanın, gelişmiş çevre politikalarına sahip olmanın, ekonominin ve yatırımların çevreyi koruyacak biçimde şekillenmesi istihdam üzerinde olumsuz etkiler oluşturulabileceği savunuldu. Bu sebepten dolayı çevreyi koruyucu önlemler hep iktisat politikası dışında bırakıldı. Ekonomik krizin yanında ekolojik krizinde yaşanması aynı zamanda yeşil ekonominin işsizlik sorununa çözüm olarak karbon ekonomisinin önemli bir bölümünü oluşturan yeşil yakalıların olması bu ön yargıların önünü kapattı. Hangi mesleklerin yeşil yakalı olduğu hakkında tam bir fikir birliği yoktur. Ancak ortak bir görüş vardır ki doğada gücünü yenilenebilir kaynaklardan almayan ve doğaya zarar veren hiçbir meslek yeşil meslek olarak nitelendirilmemektedir. Bu bilgi çerçevesinde yeşil yakalılar ve yeşil meslekler ile ilgili bazı tanımlamalar ise şu şekildedir; İnsanoğlunun üretim, tarım, hizmet ve AR-GE sektörlerinde karşı karşıya kaldığı tehditleri gidermeyi hedefleyen işlere yeşil işler, bu sektörde istihdam edilenlere ise yeşil yakalılar denilmektedir (Baykan, 2009: 1).

Ancak yeşil yakalılar sadece çevreyi koruyucu önlemler alan işçiler değil toplum yararına çalışan tüm sivil toplum kuruluşları ve sürdürülebilirliğe öncelik veren meslek alanlarında da faaliyet göstermektedirler. ILO'nun tanımına göre; bir iş sürdürülebilir üretime katkı sağlıyorsa, enerji ve doğal kaynaklardan tasarruf ediyorsa, yenilenebilir enerji kullanıyorsa, çevre ve hava kirliliğine yol açmıyorsa, biyo- çeşitliliği koruyorsa o iş yeşil bir iştir; inşaattan tarıma, hizmetten metalürjiye kadar kapsamı vardır (Sungur, 2011: 154).

ILO, yeşil işlere daha çok ağırlık vermekte olup, yeşil ekonomi konusunu detaylandırma derecesi daha yüksektir. ILO'ya göre yeşil işlerin önemli olmasının 5 nedeni vardır. Bu nedenler; (ILO, 2017).

- ✓ Beceriler geliştirme,
- ✓ Yeşil işletmeler geliştirme,
- ✓ Yeşil işlerin değerlendirilmesi,
- ✓ Yeşil çalışmalar,
- ✓ İklim değişiklikleridir.

Beceriler geliştirme: Uygun ve kaliteli işgücü eko-yeniliği teşvik etmekte etkilidir. Yeşil sektörde gerekli istihdamın sağlanması ve bu çalışanların istihdam edilmesinin garanti altına alınmasını amaçlar. Becerilerin geliştirilmesi, işgücü piyasasında arz ve talebin dengelenmesini sağlayarak, sektörde inovasyon faaliyetlerine uyum sağlanması noktasında yardımcı olacaktır.

Yeşil işletmeler geliştirme: İşletmeler, ekonomik faaliyetin ve sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak için bir aracı niteliğindedir. İşletmeler üretim sürecindeyken doğayı tahrip etmeden faaliyetlerini gerçekleştirmelidir. Çünkü sürdürülemez hale gelen üretim süreci iklim değişikliğine, atıklara ve çevresel

bozulmalara neden olabilmektedir. Yeşil işletme statüsüne sahip olmak demek; sosyal ve çevresel dönüşümlere önem vermek demektir. İnsan onuruna ve hayatına yakışır işler olarak değerlendirilen yeşil işler, yoksulluğun azaltılmasında da önemli işlevleri vardır.

Yeşil işlerin değerlendirilmesi: İşgücü piyasasında yeni yeşil işlerin oluşturulması ve yeni sektörlerin gün yüzüne çıkmasında etkilidir. Plânlanan ve uygulanan yeşil politikaların ülke ekonomisi açısından bir katma değer oluşturduğunun fark edilmesi sağlanıyor.

Yeşil çalışmalar: Çevrenin iyileştirilmesi ve iklim değişikliği gibi konulara dikkat çekmektedir. Sera gazlarının azaltılmasına ve çevresel dönüşümlerin yaşanmasına yardımcı olur. Yeşil çalışmalar olarak adlandırılan faaliyetler; ağaçlandırmak, doğal afetlerden korunmak, atık yönetimi, toprak ve suyu korumak gibi daha birçok örnekler verilebilir.

İklim değişiklikleri: Çevresel döngüde meydana gelen olumsuz bir olay, ekonomik büyümeyi ve istihdamı kötü etkilen bir durumdur. Orta ve uzun vadede yaşanacak riskler daha büyük olacaktır. Yaşanan iklim değişiklikleri tüm dünyada hissedilirken; özellikle gelişmekte olan ülkelerde yoksul kesim bu durumu orantısız hisseder. Bunu engellemek stratejik bir dönüşüm veya değişimle mümkün olabilir. Düşük karbonlu, daha yeşil bir ekonomiye geçiş, çevre dostu üretim süreçlerinde ve çıktılarda yeni işlerin yaratılması anlamına gelerek ekonominin canlanmasına katkıda bulunacaktır.

Yeşil işler ve yeşil yakalılar doğaya ve insanlara değer veren, ülkelerin amaçladığı ekonomik kalkınmayı sürdürülebilir çevre ile gerçekleştiren, insan onuruna yakışan, özgür, güvenli, işçi haklarının korunduğu, iş yerinde şerefe ve itibara saygı gösterilen, iyi bir ücret karşılığı çalışan, sağlık güvencesi sağlayan, hızla yükselen ve geleceğin mesleği olarak ifade edilen bir alandır. Kadınların, engellilerin, emeklilerin çalışabileceği bir alan olan yeşil meslek, insanların kendilerine güven duygusunu geliştirmesinin yanında alt gelire sahip olan bireylerin kendi ayakları üzerinde durmasını ifade etmektedir. Günümüzde bu durum pek de mümkün değildir. Biyoyakıt üretimi yapan ülkeler bugün ağır iş yüklerine düşük ücretlere maruz kalmaktadırlar. Aslında yeşil ekonomi sadece doğa koşullarını gözeten değil aynı zamanda da işçilerin daha iyi koşullarda çalışmalarına daha farklı alanlarda iş bulmalarına da olanak sunmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yeşil işler öncelikli olarak enerji politikalarının gözden geçirilmesiyle oluşmaya başlamıştır. Eyaletlerin yeşillendirilmesi üzerinde duran ve CO₂ salınımına neden olan faktörleri, hayata geçireceği projelerle birlikte azaltmaya çabalamıştır. ABD'de yeşil işlerin istihdamı sağlanırken bu alanda çalıştırılan kişilerin düşük ücretli olmaması durumuna dikkat edilmiştir. Politika geliştiriciler işsizliğin yüksek seyir ettiği dönemlerde dışa bağımlı enerji payını azaltmak ve işçilerin verimli bir eğitimden çıktıktan sonra iş kalite standartlarını yükseltme gibi stratejiler geliştirmiştir (Üner, 2017: 38-40).

Yeşil yakalı mesleklere örnek olarak şunlar verilebilir; (Sungur, 2011: 155).

- ✓ Yenilenebilir enerji danışmanlığı
- ✓ Yenilenebilir enerji mühendisliği
- ✓ Rüzgâr enerjisi uzmanlığı
- ✓ Rüzgâr enerjisi teknikerliği
- ✓ Yeşil pazarlama danışmanlığı
- ✓ Karbon satış uzmanlığı
- ✓ Yeşil insan kaynakları yöneticiliği
- ✓ Çevre ve enerji hukuku uzmanlığı
- ✓ Organik tarım mühendisliği
- ✓ Doğal yaşam koçluğu
- ✓ Ekolojik tarım danışmanlığı
- ✓ Isı yalıtım uzmanlığı
- ✓ Çevre mühendisliği
- ✓ Ekolojik bina tasarımcılığı

- ✓ Şehir planlama mühendisliği
- ✓ Atık su uzmanlığı ve içilebilir su uzmanlığı

Endüstriyel sınıflandırma bağlamında yeşil işler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Standart Endüstriyel Sınıflandırma Temelinde Yeşil İşler

Yenilenebilir Enerji Üretimi:	Hidroelektrik, nükleer, diğer yenilenebilir enerji kaynakları
Tarım ve Ormancılık:	Mısır yetiştiriciliği, soya yetiştiriciliği, ormancılık ve ağaçlandırma hizmetleri, orman yönetim hizmetleri ve plânları, kerestecilik
İnşaat ve Montaj Sistemleri:	Güneş enerjisi tesisi, enerji yönetimi kontrolleri, çevre kontrol sistemi kurulumu, kirlilik kontrol ekipmanlarının montajı
Kamu Yönetimi:	Çevre sağlığı programı idaresi, çevre ajansları, hava kirliliği kontrolü ajansı, çevre koruma ajansı, çevre kalite ve kontrol ajansı
İmalat:	Mısır üretiminde ıslak öğütme, mısır üretme yan ürünler, gluten yem ve yemek, soya ve bitkisel yağ fabrikaları, lestin, soya, soya unu, irmik, yağ, kek, yemek ya da toz, soya proteini konsantreleri ve izotlar, hidrojen, etil alkol, güneş ısıtıcıları ve toplayıcıları, rüzgâr türbini, gaz türbini, hidrolik türbin, buhar türbini kurulum üniteleri ve parçaları, turbo jeneratörler, su pompalamak ve elektrik üretmek için yel değirmenleri, ışık yayan diyotlar, güneş pilleri ve fotovoltaik cihazlar, yakıt hücreleri, kontroller ve test ekipmanları
Donanım Bayileri ve Toptancıları:	Güneş panelleri, güneş ısıtma ekipmanları, hava kirliliği kontrol ekipmanları ve malzemeleri, su kirlilik kontrol ekipmanları
Mühendislik, Hukuk, Araştırma ve Danışmanlık:	Çevre hukuku, çevre koruma örgütü çalışanları, kirlilik kontrol mühendisliği, inşaat yapı danışmanlığı ısıtma ve havalandırma mühendisliği, elektrik ve elektronik mühendisliği, enerji tasarrufu mühendisliği, tarımsal ve biyolojik araştırmalar, biyomekanik araştırmalar ve ticareti, doğal kaynak araştırması, enerji araştırması, çevre araştırması, malzeme yönetim danışmanlığı, verimlilik iyileştirme danışmanı, çevre iyileştirme, enerji tasarrufu danışmanı, çevre danışmanı, jeolojik ve jeofizik danışmanı, geri dönüşüm atık maddeler, çevre temizlik hizmetleri, doğal kaynak koruma hizmetleri.

Kaynak: (Global Insight, 2008: 19).

4.2. Yeşil Ekonominin İstihdama Olası Etkileri

Tablo 2’de yeşil ekonominin istihdama katkıları, pozitif/negatif etkileri, yeni işler oluşturulması ve korunması, doğrudan/dolaylı ve uyarılmış etkiler, geçici ve uzun dönemli işler, yarı zamanlı ve tam zamanlı istihdam açılarından tasnif edilmiştir.

Tablo 2. Yeşil Ekonominin İstihdama Etki Türleri

Etki Çeşidi	Gözlem
İstihdama olan pozitif etkiler	• Çevre dostu yeşil politikalar ve uygulamalar yeni işler oluşturabilir veya mevcut işlerin korunmasını sağlayabilir.
İstihdama olan negatif etkiler	• Diğer yandan çevre düzenlemeleri maliyetleri yükseltme, talebi azaltma veya firmaların rekabet gücünün kırılmasına neden olabilir. Ancak bu durumların ender olarak yaşanıldığı söylenilebilir.
Yeni işler yaratılması ve işlerin korunması	• Yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve yeni sektörlerin (rüzgâr türbinleri, güneş pilleri, yakıt hücreleri, biyo yakıtlar vb.) ortaya çıkmasıyla yeşil işlerin oluşturulması sağlanabilecektir. • Mevcut firmalar ve sektörler faaliyetlerini daha çevreci hale getirdikçe var olan işler dönüşüme uğrayabilir ve bu sayede olası iş kayıplarına engel olunabilir.
İstihdama olan doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkiler	• Çevreyle ilgili harcamalar neticesinde doğrudan artan talep ve üretim, yeni iş kollarının oluşturulmasında etkili olmaktadır. • Dolaylı istihdam etkileri çevresel harcamalarla tedarikçi diğer sektör dallarının oluşmasına zemin hazırlar. • Uyarılmış etkiler, ücret gelirlerinin diğer sektörlerde talep oluşturulmaya yönelik harcama yapıldığı sonucu ortaya çıkar.
Geçici ve uzun dönemli işler	• İnşaat ve montaj işleri (örneğin; rüzgâr türbini yapımı) genellikle geçici bir iştir. • Üretim ve bakım işleri daha uzun ömürlü iş olarak söylenilebilir.
Yarı zamanlı ve tam zamanlı istihdam	• Yarı zamanlı işler, oluşturulan toplam istihdam miktarını yansıtacak şekilde tam zamanlı işlerin eşdeğeri niteliğindedir.

Kaynak: UNEP/ILO/IOE/ITUC, 2008: 44.

Tablo 3’de yeşil işler kapsamında doğrudan, dolaylı, uyarılmış ve tasarruf sonucu uyarılmış istihdam analiz edilmiştir.

Tablo 3. Yeşil İşler Kapsamında Oluşturulacak İstihdam Çeşitleri

Doğrudan İstihdam	Dolaylı İstihdam	Uyarılmış İstihdam	Tasarruf Sonucu Uyarılmış İstihdam
Tasarım, inşa, işletme ve bakım- onarım süreçlerinde doğrudan yeşil (çevre duyarlı) aktivitelerde çalışanlar	Yeşil sektörlere yapılan yatırımlar sayesinde tedarikçi endüstrilerde ekonomik aktivitenin artması sonucu destekleyici hizmetlerde çalışanlar	Yeşil yatırımlar ve doğrudan ve dolaylı işlerin tüketim harcamaları sonucu desteklenen tüm ekonomik aktiviteleri kapsayan diğer sektörlerde çalışanlar	Sektörlerin giderek yeşil hale gelmesiyle sağlanan hammadde tasarrufları veya para birikimlerinin başka sektörlerdeki mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılması sonucu diğer sektörlerde çalışan
Rüzgâr enerji santralının kurulumu esnasında ortaya çıkan istihdam	Rüzgâr türbini için gerekli demir- çeliğin üretimi sürecinde yaratılan istihdam	Rüzgâr santrali kurulumunda çalışanların kazançlarını harcadıkları restoran ve otellerde bu hizmeti verebilmek için çalıştırılan ilave istihdam	Enerji verimliliği sayesinde faturalardan sağlanan tasarrufun ekonominin herhangi bir sektöründe harcanmasının oluşturacağı ilave istihdam

Kaynak: (Arlı Yılmaz, 2014: 21).

Yeşil iş çıktılarının faydalarını sosyal, çevresel ve ekonomik faydalar olarak açıklayabiliriz.

Sosyal Faydalar: Kahverengi işlerde çalışanlar başta olmak üzere tüm çalışanlar için iş ve hayat kalitesinin artırılması, insan onuruna yakışan işlerin oluşturulması ve sürdürülmesi, sosyal, beşeri ve bilgi sermayesinin geliştirilmesi, sosyal adaletsizliğin azaltılması,

Çevresel Faydalar: Doğal kaynak kullanımının etkin hale getirilmesi, üretim ve verimlilik artışının sağlanması, doğal kaynakların ekolojik sınırlar dahilinde kullanılması, yenilenemeyen doğal kaynak kullanımının bedelinin artırılması, negatif çevresel etkinin azaltılması ve daha gelişmiş doğal risk yönetiminin oluşturulması,

Ekonomik Faydalar: Milli gelirin artması ve daha adaletli dağıtılması, ücretsiz ekosistem hizmetlerinin artırılması, ekonomik çeşitlendirme yani ekonomik risklerin daha iyi yönetilmesi, Yeşil teknolojilerin yenilenmesi ve bu teknolojilere erişiminin sağlanması ve geliştirilmesi (OECD, 2012: 9).

5. DÜNYA VE AVRUPA BİRLİĞİ EKSENİNDE YEŞİL İSTİHDAMIN GELİŞİMİ

Klasik iktisatçılar ‘görünmez el’ prensibini benimseyip, doğal kaynakların tükenmeyeceğini savunmuşlardır. Bu doğrultuda ekonomik büyüme ve kalkınma terimlerini daha önemli bulmuşlardır. Bu durum doğal kaynakları ikinci plâna attıklarını göstermektedir. Liberallerde bu durum daha farklı bir ekseriyettedir. Bazı alanlarda piyasanın işleyişine müdahalelerde bulunan liberaller, yeşil ekonomiye geçişin ekonomik kalkınmayı sürdürülebilir hale getireceği, gelecek nesillere ise refah bir ülke bırakılabileceği konusunda hemfikir olmuşlardır (Abdıraymov, 2016: 31).

Sanayi Devrimi’nin yaşanmasıyla birlikte dünya nüfusu hızla artmaya başlamıştır. Bu durum kaynakların daha çok kullanılmasına ve yeni teknolojilerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bireyler, sınırsız ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken doğayı zalimce kullanmıştır. Çevresel değerlerin ihmali ekonomik, sosyal ve inovasyon faaliyetlerini de olumsuz şekilde etkilemiştir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra gelişmiş ülke kategorisinde olmak için yarışan dünya ülkeleri insanlığı tehdit ederek çevreye ağır tahribatlar vermiştir. 1970’lerden sonra kalkınma ve çevre politikaları önem kazanarak, bu ikili arasında optimum denge sağlanmaya çalışılmıştır (Tıraş, 2012: 58).

Avrupa Birliği’nin kuruluş zamanlarında sürdürülebilir kalkınma terimi bu birliğin yapıtaşı olarak görülmekteydi. Avrupa Konseyi, 1998 Cardiff Zirvesi ile başladı ve 2000 yılında tamamlanarak; tarım, ulaştırma ve enerji alanlarında iklim değişikliğini de içermek üzere çevre ile uyumlaştırma süreçlerini başlatmıştır. Konseyde alınan kararlardan en dikkat çekenleri ise; 2020 yılına kadar fosil yakıt üretimi ve tüketimini azaltmak bu nedenle oluşabilecek işsizlik durumlarında da alternatif istihdam kolları geliştirmek, 2010 yılına kadar binek araçlar ve vb. taşıtlarda kullanılan yakıtın en az %7’sinin biyoyakıtlarla karşılanıp, daha temiz çevre politikası güdümünde hareket etmektir (Türkeş & Kılıç; 2004: 7).

Yeşil bir ekonomi dünyanın doğal sermayesini geliştiren ve yeniden inşa eden veya ekolojik kıtlığı ve çevresel riskleri azaltan ekonomik sektörlerde yatırımların kayda değer bir artış ile karakterize edilmiştir. Yenilenebilir enerji, düşük karbonlu ulaşım, enerji verimli binalar, temiz teknolojiler, gelişmiş atık yönetimi, geliştirilmiş tatlı su temini, sürdürülebilir tarım, ormancılık ve balıkçılık gibi sektörler bunlar arasında sayılabilir. Bu yatırımlar, ulusal politika reformları ile piyasa altyapısının ve uluslararası politikanın geliştirilmesi yoluyla desteklenmekte veya doğrudan yürütülmektedir (Topal & Özer, 2014: 266).

ABD, 2007 yılında bir yeşil iş yasası çıkararak ekonomik krizden kurtulmanın yolunun ekolojik krizden çıkmak olduğu sinyalini vermiştir. Bu bağlamda 125 milyon doları yeşil mesleklere geliştirici eğitimlere destek vererek, yenilenebilir enerji alanlarına teşvikler vererek ve yeşil işçi istihdamındaki açıkları kapatmaya çalışarak yeşil ekonomiyi izleyen bir politika izlemiştir (Yalçınır Ercoşkun, 2010: 28).

İspanya'da 2002- 2006 döneminde yeşil istihdam % 183 oranında artmıştır. Söz konusu artış bölgenin coğrafi elverişliliğinin yanında özel ve kamu politikaları da bu artışa katkıları ile sağlanmıştır. Fransa'da ise yeşil istihdam yaratabilmek adına başta inşaat ve turizm alanı olmak üzere 11 sektörde komiteler oluşturulmuş ve söz konusu komiteler yeşil alan ve istihdamını oluşturabilmek adına gerekli eğitim, vb. ihtiyaçları belirlemek için çalışmalar yapmaktadır. Norveç'te çıkan Morina krizine karşı balıkçılık alanında avlanma kısıtı ve daha sonra yasağı getirilmiş, balıkçılık faaliyetinde bulunanlar için geçici ödemeler ve daha sonra yeni istihdam alanları oluşturulmuştur (Satır Reyhan & Duygu, 2015: 34).

Çin, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması doğrultusunda 2006'da yürürlüğe giren Yenilenebilir Enerji Kanunu'nun uygulanabilmesi için gerekli alt yapıların oluşturulmasına karar vermiştir. Çin'de bu alanda çalışan kişi sayısı ise 4,1 milyon insandır. Çevre dostu bu adımlar yeşil ekonomiye verilen değeri göstermektedir. Yeşil enerjilerin kullanılmaya başlanması ekonomiyi sürdürülebilir şekilde büyütülmektedir. Avrupa Birliği ise yenilenebilir enerji alanında mutlak bir üstünlüğe sahiptir. Sahip olduğu ekipmanlar sayesinde bu alanı uluslararası ihracat potansiyeline getirmiştir (Kaya, 2020: 11-12).

Tablo 4. Standart Endüstriyel Sınıflandırma Temelinde Yeşil İşler

Avustralya	<ul style="list-style-type: none"> • 2030 yılına kadar (2030 yılına kadar yüzde 5-6 kazanç) ek 770.000 iş, sadece karbon piyasalarına dayalı bir yaklaşıma kıyasla, devlet teşvikleri ve emisyon ticareti sistemi ile yaratılabilir. • 2050 yılına kadar sera gazı salınımlarını yüzde 60 ila yüzde 100 oranında azaltılması ile 2025 yılına kadar 2,5 milyon iş yaratabileceği öngörülmektedir. • İnşaat ve taşımacılık sektörlerinin ulusal ortalamadan çok daha hızlı büyüyeceği tahmin edilmektedir
Çin	<ul style="list-style-type: none"> • 6.8 milyon doğrudan ve dolaylı iş, hükümetin rüzgâr, güneş ve hidroelektrik enerji hedeflerini karşılaması ile oluşturulabilir. • Sanayide enerji yoğunluğundaki azalmadan kaynaklanan kayıplar, yenilenebilir endüstrideki artan istihdam ve sanayiden hizmetler sektörüne geçiş ile oluşturulacak yaklaşık 10 milyon iş yoluyla geride bırakılabilir
Brezilya	<ul style="list-style-type: none"> • İstihdam 2010 ile 2030 yılları arasında yılda yüzde 1,13 ve mera alanlarının azaltılması ve ormanların korunması ile GSYH yılda ortalama %0,5 oranında artabilir.
Avrupa Birliği	<ul style="list-style-type: none"> • ABD'nin en büyük metropolit alanlarında son yıllarda 'temiz ekonomi' endüstrisinde çoğunlukla düşük ve orta vasıflı işçiler arasında 2,7 milyon iş oluşturulmuştur. • Yeşil kurtarma önlemlerine 100 milyar ABD doları yatırım yapılarak (petrol endüstrisinde aynı miktarda harcama yapılarak alınacak sonuçtan dört kat daha fazla) 2 milyon iş oluşturulabilir. • 1,7 milyon iş artışı (Fosil yakıt endüstrisinde kaybedilen 800.000 işle birlikte temiz enerji sektöründe 2,5 milyon kazanç) 150 milyar dolarlık yeşil yatırım programından kaynaklanıyor olabilir. • Uygun iklim ve temiz enerji politikaları ile şartların zorluklarına ve etkinliğine bağlı olarak 2020 yılına kadar 918.000 ila 1,9 milyon iş bulma imkânı yaratılabilir.
Norveç	<ul style="list-style-type: none"> • 2008-2020 döneminde CO₂ emisyonlarını %20 azaltan politikasıyla net istihdam kazancı %0,5-1,5 arasında gerçekleşebilir.

Kaynakça: (ILO, 2013: 29-31).

Tablo 4'e bakıldığında ülkelerin belirli bir çaba doğrultusunda elde edebilecekleri çevre kazanımlarından bahsedilmektedir. İklimle uyumlu çevre politikaları her zaman avantaj niteliğindedir. Ülkelerin bu yönde ayıracağı sermayenin geri dönüşümü kat kat fazla olacak ve yeni nesillerin kaliteli yaşamlarının önünü açacaktır.

Dünyadaki ülkelerin yeşil büyüme politikaları ile elektrik üretiminde ve yenilenebilir enerjinin payının artırılması, enerji verimliliğinin sağlanması ve sera gazı emisyon oranlarının azaltılmasının yanı sıra, ayrıca yeşil büyümenin yeni istihdam imkanlarının yaratılmasında bir fırsat olduğu ve özellikle yenilenebilir enerji alanında yapılan yatırımlar sonucunda çevresel kalitenin de artacağı ve son olarak da yeni işler oluşturarak ekonomileri desteklemeyi hedeflemektedir.

6. TÜRKİYE'DE YEŞİL İSTİHDAMIN GÖRÜNÜMÜ

Türkiye'nin ulusal vizyonu, 2011-2023 İklim Değişikliği Eylem Plânında açıklanmıştır. Bu vizyon 'iklim değişikliği politikaları ile kalkınma politikalarının bütünleştirildiği, temiz ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını arttırmış, iklim değişikliğiyle mücadeleye aktif katılım sağlayan ve yüksek yaşam kalitesiyle refahı tüm vatandaşlarına düşük karbon yoğunluğu ile sunabilen bir ülke olmak' şeklinde tanımlanmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2012).

Türkiye için, büyümek ve rekabet edebilir bir ekonomiye sahip olmak önem arz etmektedir. Büyümenin sağlanması için öncelikli olarak sanayileşmeye, sanayileşmek için ucuz, verimli ve kesintisiz bir enerjiye, enerji için ise gerekli sermaye ve teknolojiye ihtiyaç vardır. Endüstri çağıının buharlı makinelerle başladığı dönemden bu yana birçok alanda her şey değişime uğrayarak, çağın gerektirdiği şekilde mutasyon geçirmiştir (TEVEM, 2010: 14).

Türkiye'de plânlı kalkınma dönemi 1963 yılında yaşanmıştır. Bu dönemde Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı hazırlanarak, enerji maliyetlerini minimuma indirme noktasındaki politikalar etkin olmuştur. 1980'li yıllar ve sonrasında sanayileşmenin ve nüfus artışının yaşanmasıyla enerji tüketimi artmıştır. Bu ekonomik değişim daha fazla enerji kullanımına neden olduğu için petrol ve taş kömürüne talep artarak, enerji tüketiminde dışa bağımlılığı %71 oranında artırmıştır. Cari açıklara neden olan bu olay, ekonomik büyümeyi olumsuz etkilerken, girdi maliyetlerini de artırmıştır (Korkmaz & Develi, 2012: 4-5).

Türkiye'de yeşil ekonomi ile yeşil işlerin gelişimi ve uygulanması, son yıllarda sektörel stratejiler ve ülke bütününe odaklanan kalkınma planlarında çevreye duyarlı politikaların öneminin arttığı ve bu politikaların hayata geçirilmesiyle yeşil uygulamaların yaygınlaştığı görülmektedir. Türkiye dünya ekonomisinde 17., Avrupa'da ise 6. Sırada yer alan büyük ekonomiler sıralamasına sahiptir. Tahminlere göre 2011-2023 yıllarında enerji talebinin yaklaşık %90 artacağı dolayısıyla yeni enerji üretim alanlarının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. 2023 yılına kadar yenilenebilir enerji alanındaki faaliyetlerine ve yatırımlarına hız vermeye başlayan Türkiye, yüksek düzeydeki dışa bağımlılığı azaltarak yeni politikalar üretecektir. Bu politikalar temelinde çalışmalar yürütülen ülkemizde, Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Plânına göre 2023 itibarıyla toplam elektrik üretiminin yüzde 30'unun yenilenebilir enerjiden karşılanması hedeflenmektedir (Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, 2014).

Yenilenebilir kaynaklar Türkiye'de ısıtma ve soğutma alanında da faaliyet göstermektedir. Bu kullanım alanında %15 enerji talebi doğal kaynaklar tarafından karşılanmaktadır. Güneş enerjili soğutma, rüzgar türbinleri, jeotermal uygulamaları, hidroelektrik potansiyeli ve hibrit teknolojisi gibi daha birçok doğa dostu uygulamalar Türkiye'nin gelecek kuşaklara yaptığı yatırımlardır. Kömür sektörünün faaliyet oranı %10 düşmüştür. Enerjideki güçlü değişim kömürdeki istihdam kayıplarını tazmin edebilir niteliktedir. 2020 yılı 2012 yılına oranla 42 bin yeni iş ve %17'lik bir artışla sektörü canlandırmada etkili olmuştur. Rüzgar ve güneş enerjisi endüstrilerinin ülke büyüme oranlarına katkısı %30-35 düzeyinde seyretmektedir. Ulaşım sektöründe ise hibrit, fişli hibrit ve pilli veya elektrikle çalışan ulaşım araçlarının üretilmesi kazançlı ve verimli olacaktır (Greenpeace, 2015: 13-62).

Turizm sektöründeki yatırımlar yeşil istihdamı da beraberinde getirmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir turizm ve yeşil turizm faaliyetlerinin dört mevsim aktif hale getirilmesi alt yapı harcamalarının yapılması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çevre turizm sektöründe belirleyici kritik bir öneme sahiptir. Bu bakımdan firmalar yeşile daha duyarlı hale gelerek doğanın yaşanılabilirliğini bozmamak adına adımlar atmaktadır. Turistlerin memnun kalabilmesi, firma çalışanlarına gerekli istihdam alanlarının genişletilmesi ve eğitim verilmesi, aktivitelerin doğal alanları bozmayacak şekilde yapılması ve restorasyon faaliyetleri bu sektörün birincil hedefleri arasındadır (Kutluay Tutar, 2015: 336).

Türkiye, tarım sektöründe gerekli gıda arz ve talebini karşılayabilmek için üretim teknolojilerine yenilerini eklemektedir. Tarım işletmelerinde İyi Tarım Uygulamalarının başlatılmasıyla üretimde verimliliği artırmak ve geri dönüşümlü çevre dostu ambalajların kullanılması yeşil ekonomiye gerekli hassasiyetin

verilmeye başlandığını göstermektedir. Toprakta sofraya gelinceye kadar kaliteli ve verimli üretimin yapılması bu sektörün önemini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de yeşil işlerin ekonominin birçok sektöründe ve faaliyet kolunda görülebildiği söylenebilir. Bu sektörlerin başında enerji, inşaat, ulaştırma, sanayi sektörleri, tarım ve ormancılık gibi alanlar sayılabilir. Öncelikle verimliliğin artırılmasına, çevrenin korunmasına ve atık azaltılmasına odaklanan uygulamalar (örneğin; sıfır atık projesi) ise ülkemizde yeşil istihdamın oluşturulduğu kısımlara örnek olarak gösterilebilir. Sıfır atık bilincinin oluşmasıyla firmalar geri dönüşüm fabrikaları açmaya başlamıştır. Katma değeri yüksek olan bu faaliyet, yeni bir iş kolu üreterek ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Gıda ve tarım sektörü birbirine entegre şekilde faaliyet gösteren sektörlerdir. Gıda sanayi hammaddesini tarım sektöründen temin etmektedir. Bu sanayi kolunda yeşil ekonomiden bahsedebilmek için uygulanan tarım sistemlerinin de yeşil ağırlıklı olması gerekmektedir. Permakültür ve iyi tarım uygulaması sayesinde çevreye daha saygılı ve düzenli üretimin yapılması istihdamda çeşitli kolların çıkmasını sağlayacaktır. Üretim, paketleme ve dağıtımda doğa dostu ambalajların kullanılması çevreye zarar verilmesini minimuma indirecektir (Güneş, Keskin vd., 2014: 1529).

6.1. Türkiye’nin Yeşil İstihdam Açısından Güçlü/Zayıf Analizi

Türkiye sürdürülebilir ekonomi olma yolunda aldığı kararlar yeşil ekonomiyi birinci dereceden etkilemektedir. Uygulanan ve plânlanan raporların yeşil ekonomiyi destekleyici nitelikte olmasının yanı sıra; bazı durumlarda göz ardı edildiği gerçeğini de yansıtmaktadır. Bu bağlamda istihdam olanaklarını artırma konusunda güçlü ve zayıf yanları olabilmektedir. Bunlar; (Üner, 2017: 89-95).

Güçlü yanlar:

- ✓ Yeşil büyüme Türkiye’de yaşanan kırdan kente göç oranını azaltarak, gerek üretimde gerekse de istihdamda olanakların artmasını sağlayacaktır. Bu durum işgücü piyasasını canlı tutacaktır.
- ✓ Türkiye ekonomisinde çevreye duyarlı politikaların geliştirilmesi temiz, kaliteli, yenilenebilir ve verimli kaynakların niteliğini artırarak her alanda önemli avantajlar elde edilmesini sağlar.
- ✓ Doğa dostu inovasyonların ve teknolojilerin geliştirilmesiyle çevreye duyarlı politikalar istihdam yaratılması konusunda potansiyel oluşturacaktır.
- ✓ Yenilenebilir enerji alanında önemli bir potansiyeli olan Türkiye, jeotermal enerji potansiyeli bakımından Avrupa’da 1., Dünya’da 7. sıradadır. 31.500 MW jeotermal potansiyeli bulunan Türkiye’de, bu kaynağın %94’ü düşük ve orta sıcaklı, %6’sı ise dolaylı uygulamalar (elektrik enerjisi üretimi) için kullanılabilir.
- ✓ Enerji istihdamının %74’ünü 2030 yılına kadar yenilenebilir enerjiden sağlanabileceği, en büyük payın ise %29 oranla biyokütle daha sonra solar ısıtmaya ait olabileceği söylenilmektedir.
- ✓ Güneş enerjisinden daha fazla yararlanabilmek amacıyla 2023 yılına kadar kapasitesinin 3000 MW’a ulaşması için çalışmalar yürütülmektedir. Bu durumun gerçekleşmesi sonucunda güneş enerjisi alanındaki istihdam oranlarının artabileceği tahmin edilmektedir.
- ✓ Türkiye Rüzgâr Enerjisi Birliği, Deloitte ve Egi’nin hazırladığı raporda; rüzgâr enerjisinde kapasitenin artırılması durumunda cari açıktan karbon emisyonlarına, istihdamdan tüketicilere kadar olan katkısı önemli ölçüde ekonomiye olumlu bir dönüt sağlayacaktır. Rüzgâr enerjisi yatırımlarının artırılması imalat, inşa, kurulum, bakım ve onarım faaliyetleri birçok alanı aktif hale getirerek yeni istihdam kanalı oluşturacaktır. Bu gibi faaliyetler yapılırken yerli ekipman ve araçların kullanılması imalat sanayisini canlandırarak GSYH’yi artıracaktır.
- ✓ Hidroelektrik potansiyelini değerlendirmek amacıyla Ilısu Projesi aktif hale getirilerek, bu potansiyelin istihdama katkıda bulunması sağlanmıştır. Projede 14 baraj ve 9 HES inşaatı tamamlanmıştır. Tamamlanan HES’ler 20 Milyar kWh enerji üretmekte olup, devam eden projelerden ise yaklaşık 7 Milyar kWh enerji üretilecektir. Baraj inşası süresince yıllık ortalama 4 bin kişinin çalışacağı, toplam proje kapsamında 100 bin kişiye aylık istihdam sağlanabileceği açıklanmıştır.
- ✓ Bitkiler, orman ve orman ürünleri, hayvansal atıklar, organik çöpler, şehir ve organik atıklardan elde edilen geri dönüşümler biyokütlenin kaynaklarıdır. Bu durumda biyokütlenin kolay elde edilebilen bir enerji kaynağı olduğu söylenilebilir.

- ✓ Yeşil işler sürdürülebilir olduğunda tarım için daha önemli hale gelir. Sürdürülebilir tarım, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamaktan taviz vermeden, toplumun mevcut gıda ihtiyaçlarını sürdürülebilir yollarla yapılan ve çevreye zarar vermeyen tarım yaklaşımını ifade etmektedir. Yeşil istihdama katkısı iyi tarım ve organik tarım uygulamaları aracılığıyla görülebilir. Tarımın emek yoğun işgücüne dayanması ve emek maliyeti gerçeği unutulmamalıdır. Gelişmiş ülkelere göre Türkiye’de emeğin bol ve ucuz olması dolayısıyla, gelişmiş ülkelerde organik tarım yaygınlaşması sanayi sektöründen tarım sektörüne işgücü aktarılmasını gerektirecekken Türkiye’de organik tarım alanında istihdam yaratılma süreci daha kolay ve sorunsuz olabilecektir.
- ✓ Eko turizm; doğayı korumayı ilke edinen, toplumun refahını gözetken ve çevreye karşı duyarlı ve saygılı olmayı belirten seyahat çeşididir. Türkiye Turizm Stratejisi, 2023’te Karadeniz Bölgesi’nde yer alan Bolu, Zonguldak, Bartın, Kastamonu ve Sinop illerini kapsayan bölge, Antalya’nın iç kesimlere doğru doğusu, Antalya ve Mersin’in birleştiği alanlar ve GAP Koridoru ile Kış Koridorunu birleştiren “GAP Eko Turizm Koridoru” biyolojik çeşitlilik ve eko turizm potansiyeli yüksek olan yerler olarak belirlenmiştir.
- ✓ Yeşil inşaat kapsamında sürdürülen uygulamalarda inşaat üretiminin çevreye olumsuz etkilerinin en aza indirilerek sosyal faydanın en üst düzeye çıkarılması birincil amaçlardandır. Türkiye’de inşaat sektörünün geniş bir kapasitesi bulunmaktadır. Bu kapasite genişliği yeşil inşaat alanında faaliyet gösterirse yeşil yapılar artarak, yeni istihdam kapısı olabilecektir.
- ✓ Çevre konularında girişimcilik ve ar-ge faaliyetlerinde artışlar yaşanması ekosistemin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi hususunda bir fırsat olabileceği söylenilmektedir.
- ✓ Yeşil işler Türkiye’deki birçok sektörde görülen bir faaliyettir. Bu sektörlerin başında enerji, inşaat, ulaştırma, sanayi sektörleri, tarım ve ormancılık gibi alanlar vardır. Mevzubahis alanlarda verimliliğin artırılmasına, çevrenin korunmasına ve atık azaltımına odaklanan uygulamalar ise ülkemizde yeşil istihdamın oluşturulduğu kısımlardır.

Zayıf yanlar:

- ✓ Türkiye, yeşil enerjide kayda değer bir ilerleme sağlamıştır fakat bu alanda dizayn edilecek çalışmaların hızlanmaya başlaması gerekmektedir. Uygulanacak yeni politikalarla yenilenebilir enerjide farklı yatırımlara ön ayak olup, ar-ge çalışmalarında teşvik edici kararlar alınmasını sağlamalıdır.
- ✓ Emek piyasasında yeşil işler kavramının yelpazesi tartışılan bir konudur. Yeşil ekonomide yeşil işler kavramı çevreyi düzenlemek, iyileştirmek, korumak ve önlemler almak gibi amaçları olsa da; bu amaçların temel özellikleri ve ilişkisi üzerinde fikir birliği bulunmamaktadır.
- ✓ Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan verilere göre, kamu kurum ve kuruluşlarında çevresel faaliyetlerde 2015 yılında 80 bin 827 kişinin istihdam edildiği belirlenmiştir. Ancak, özel sektördeki yeşil istihdamı yansıtan standartlaşmış ve güncel veri bulunmaması, Türkiye’de bu alanda oluşturulan istihdamın boyutlarının tüm anlamıyla belirlenmesine olanak sağlamamaktadır.
- ✓ Son 10 yılda Avrupa Birliği ülkelerinde yeşil işlerde istihdam edilen birey sayısı %50; Amerika Birleşik Devletleri’nde %30 Türkiye’de ise %500’ün üzerinde artmıştır. Ancak dünyada yeşil istihdamın payı %2 civarındadır. Bu pay Türkiye’de %0,30 gibi bir oranla geride kalmıştır. Son 20 yıldır Türkiye’de kalkınma planlarında sıkça yer verilen yeşil istihdam kavramı yeteri kadar istihdam olanakları sunulan bir sektör olamamıştır.
- ✓ Türkiye’de istihdam olanakları kapsamında yürütülen çalışmalar incelendiğinde 10.Kalkınma Plânı ile senkronize şekilde hazırlanan ve ilk istihdam stratejisi niteliğinde olan Ulusal İstihdam Stratejisinin ayrı bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir. 2012 yılında hazırlanan bu strateji 2023 yılına kadar olan hedeflerinden bahsetmektedir. Fakat bu raporda yeşil ekonomi geçişleri yer verilmediği, mesleki eğitim ve hayat boyu eğitime yönelik olarak atılacak adımlarda yeşil işlerle ilgili becerilerin yer almaması, Türkiye’nin ilerleyen yıllarda yeşil ekonomide ihtiyaç duyacağı beceri ve kabiliyetleri göz ardı edebileceğini işaret etmektedir.

7. SONUÇ

Yeşil işler çevresel, insani, yaratılan işlerin hızı ve kalitesi ve işlerin çıktılarının faydaları bakımında sürdürülebilir uygulamalar sağlamakta; çevre, insan ve ekonomi unsurlarını eşgüdümlü olarak değerlendirmektedir. Bunun aksine kahverengi işler, çevreye duyarlı uygulamalar geliştirmekten uzak olmakta, çalışanlar için iş yaşam kalitesini artırıcı bir hedef belirlememekte, işlerin kalitelerini arttırmamakta ve çıktıkları sosyal, çevresel ve ekonomik açıdan sürdürülebilir fayda sağlama hedefinin gerisinde bırakmaktadır. Dolayısıyla, sürdürülemez olan kahverengi işler yalnızca ekonomik çıktı üzerine odaklanmaktadır; çevre, insan ve ekonomi koordinasyonunu sağlayamamaktadır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda, yerkürenin kaynakları hor kullanılmasıyla ortaya çıkan çevresel sorunlar ve bu sorunların ortaya çıkardığı küresel felaketler; doğal kaynakların sınırsız olmadığını insanoğlunun anlamasında etkili olmuştur. Aslında bu bozulmaların kökeni 20. yy sonlarında yaşanan hızlı küreselleşme ile atılmış, sonuçlarını toplamak ve gerçek anlamda çözüm önerileri geliştirmek ise 21. yy'a nasip olmuştur. Yaşanan gelişmeler ülkelerin tek amaçlarının gelişmek ve kalkınmak olmaması gerektiğini; bu temel amaçlara ulaşabilmek ve sonuçları sürdürülebilir kılmak için doğal kaynak dengesini korumak gerektiğini ortaya koymuştur. Yeşil bir sürdürülebilirlik için ülke ekonomisinin 'Yeşil Ekonomi' şekline dönüştürülmesi gerekir. Ekonomi kavramı zaten özünde kıt kaynakların en etkin şekilde kullanımını içine alan bir kavramdır. Yeşil ekonomi ile de mevcut kaynakların etkin kullanımının yanı sıra; kullanım sonrası ortaya çıkan tüm atıkların da etkin kullanımını yani pozitif dışsallıklar anlatılmak istenmektedir. Ayrıca üretim sürecinin sonunda yaratılan negatif dışsallıkların da telafi edilmesi gerektiği yeşil ekonomi görüşünün içerisinde yer almaktadır. Bu negatif dışsallıklar ağırlıklı olarak ekolojik yapıya verilen zararları içerisine almaktadır. Yeşil ekonomiye geçişle ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğinin arttırılacağı ve gelecek nesillere bırakılacak değerlerin hem onlara hem de onlardan sonra gelecek nesillere yetecek bir refah düzeyi sağlayacağı genel kabul görmektedir. Ayrıca çevreye duyarlılık, sürdürülebilir kalkınma, yeşil büyüme ve iyileştirilmiş istihdam hedefi, ülkelerin ekonomik gelişmelerine önemli katkı sağlamaktadır. Bu politikalarla sağlanan istihdam, yeşil politikalar ve uygulamalar, yeni işler yaratabilir ya da mevcut işlerin korunmasında etkili olabilmekle birlikte; yeni teknolojilerin geliştirilmesi ve yeni endüstri kollarının ortaya çıkması ile yeşil işler yaratılabilecektir. Örneğin, ekonomik açıdan yeşil işler gelecekte var olacak işlerin verimliliklerinin artacağını ve yeni istihdam alanlarının kurulacağını; çevresel açıdan, doğal kaynakları etkin kullanan ve düşük karbon kullanımına yönelik bir sistemi tüketicilere sunacağını; sosyal açıdan ise sosyal eşitlik ve insan onuruna yakışır standartlardaki işlerin artmasını sağlayacağını vaat etmektedir. Doğal kaynakları etkin kullanmayı, yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelmeyi ve karbon salınımını azaltmayı hedef olarak belirlemeyen; aynı zamanda, çalışanlar için insan onuruna yakışır iş standartları yaratmayı planlamayan kahverengi işlerin, sürdürülebilir bir ekonomik ve sosyal sistem yaratamayacağını söylemek yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abdramov, M. (2016). "Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımında Yeşil Ekonominin Önemi", Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(6), 29-39.
- Arlı Yılmaz, S. (2014). "Yeşil İşler ve Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Alanındaki Potansiyeli", T.C. Kalkınma Bakanlığı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 1-200.
- Aşıcı, A. & Şahin, Ü. (2012). "İktisadi Düşüncede Çevrenin Yeri ve Yeşil Ekonomi: Karşılaştırmalı Bir Analiz", Yeşil Ekonomi, Editörler: Ahmet Atıl Aşıcı ve Ümit Şahin, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul.
- Baykan, B.G. (2009). "Dünyada ve Türkiye'de Yeşil Yakalılar", Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomi Araştırma Merkezi Araştırma Notu, 09 (37).
- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2012). "Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023", Ankara, 1-147.
- Demirtaş, I. (2017). "Ekolojik ve Ekonomik Krizlere Alternatif Çözüm olarak Yeşil Ekonomik Politikaları", Alternatif Politika İklim Değişikliği Özel Sayısı, Aralık.
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı. (2014). "Türkiye Ulusal Yenilenebilir Enerji Eylem Planı", Aralık, 1-75.

- Erden Özsoy, C. (2016). “Yeşil İşler ve İstihdam Olanakları Üzerine Bir Tartışma”, Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(1), 51–59.
- Global Insight (2008). “Current and Potential Green Jobs in The U.S. Economy”, The United States Conference Of Mayors and the Mayors Climate Protection Center. https://community-wealth.org/sites/clone.community-wealth.org/files/downloads/report-global-insight_0.pdf Erişim Tarihi: 23.03.2021.
- Greenpeace (2015). “Enerji Devrimi: Türkiye'nin Sürdürülebilir Enerji Görünümü”, 1-96.
- Güneş, E., Keskin, B. & Kıymaz, T. (2014). “Gıda Sanayiinde Yeşil Ekonomi ve Uygulamaları”, XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 3-5 Eylül, Samsun, 1528-1532.
- ILO (2013). “Sustainable Development, Decent Work And Green Jobs”, Geneva, International Labour Conference, 102nd Session, 1-99.
- ILO (2017). <http://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/areasof-work/lang--en/index.htm> (Erişim Tarihi: 01.04.2021).
- Kaya, H.İ. (2020). “Yenilenebilir Enerji İstihdamında Küresel Durumun Değerlendirilmesi”, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sonbahar Özel Sayı, 10-21.
- Kaypak, Ş. (2011). “Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir bir Kalkınma için Sürdürülebilir Bir Çevre”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13(20), 19- 33.
- Korkmaz, Ö. & Develi, A. (2012). “Türkiye’de Birincil Enerji Kullanımı, Üretimi ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) Arasındaki İlişki”, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 27(2), 1-25.
- Kuşat, N. (2013). “Yeşil Sürdürülebilirlik İçin Yeşil Ekonomi: Avantaj ve Dezavantajları - Türkiye İncelemesi”, Yaşar Üniversitesi Dergisi, 29(8), 4895-4916.
- Kutluay Tutar, F. (2015). “Yeşil Ekonomi Yeşil Turizm: Türkiye’de Turizm Sektöründe Yeni Trend Yeşillenen Oteller”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl 3, Sayı 13, 328- 352.
- OECD (2012). “Green Growth and Developing Countries: A Summary for Policy Makers”, OECD Publications, Paris, France, 1-28.
- Özçağ, M. & Hotunluoğlu, H. (2015). “Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi”, CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 303-324.
- Özdemir, B. (2009). “Küresel Kirlenme Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme ve Çevre Vergileri”, Maliye Dergisi, Sayı:156, 1-36.
- Özen A., Şaşmaz M.Ü. & Bahtiyar E. (2015). “Türkiye’de Yeşil Ekonomi Açısından Yenilenebilir Bir Enerji Kaynağı: Rüzgar Enerjisi”, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 17(28), 85- 93.
- Satır Reyhan, A. & Duygu, E. (2015). “Çevre Politikalarında Yeni Bir Yaklaşım: Yeşil İşler Ve Yeşil İstihdam”, Memleket Siyaset Yönetim, 10(23), 21- 39.
- Sungur, Z. (2011). “Türkiye’de Yeşil Yakalı Mesleklerin Gelişiminde Güncel Eğilimler”, International Conference On Eurasian Economies, 154-159.
- TEVEM (2010). “Türkiye Enerji ve Enerji Verimliliği Çalışmaları Raporu: Yeşil Ekonomiye Geçiş”, Temmuz, 1-126.
- Tıraş, H. H. (2012). “Sürdürülebilir Kalkınma ve Çevre: Teorik Bir İnceleme”, KSÜ İİBF Dergisi, Sayı 2, 57-73.
- Topal, M.H. & Özer, U. (2014). “Ekoloji Odaklı Bir İş Yaratma Stratejisi: Yeşil İstihdam”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi, 5(11), 257-274.
- Türkeş, M. & Kılıç, G. (2004). “Avrupa Birliği'nin İklim Değişikliği Politikaları ve Önlemleri”, Çevre, Bilim ve Teknoloji Teknik Dergi, 2: 35-52.

UNEP/ILO/IOE/ITUC (2008). “*Green Jobs: Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World*”, United Nations Environment Programme, Nairobi, September, 1-352.

Üner, S. (2017). “*Yeşil İşlerin İstihdam Yaratabilme Potansiyeli Seçilmiş Ülke Uygulamaları ve Türkiye İş Kurumu İçin Öneriler*”, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 1-130.

Yalçın, A.Z. (2016). “*Sürdürülebilir Kalkınma için Yeşil Ekonomi Düşüncesi ve Mali Politikalar*”, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 6(1), 749- 776.

Yalçın Ercoşkun, Ö. (2010). “*Yeşil Yakalı Kavramı ve Türkiye’deki Yeşil Yakalılar*”, Çağdaş Yerel Yönetimler, 19(3), 28- 45.

WEB KAYNAKLARI

<https://www.ekohaber.com.tr/enerji-guncesi/yesil-ekonomi-donemine-girdik-h74130.html> Erişim Tarihi: 03.04.2021

<https://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/searchnews/ye%C5%9Fil%20ekonomi> Erişim Tarihi: 10.04.2021

